

1997

7. årgang

No. 1

Lokalhistorisk Arkiv & Forening

Indhold:

Nyt fra arkivet	side 2
Nyt fra foreningen	side 2
Årsberetning fra foreningen ...	side 3
En fattig præst	side 5
Hvordan Præstø fik sin "Lido" ..	side 10

Præstø lokalhistoriske Arkiv

Bestyrelsen for
Præstø lokalhistoriske Arkiv:

Ingrid Dall (formand)
Elsie Björklund (arkivleder)
Hans Olsen (kasserer)
Frits Fabricius (næstformand)
Lilli Henningsen
Marie Larsen
Søren Kæregaard (komm. valgt)

Lokalhistorisk Forening

Bestyrelsen for
Lokalhistorisk Forening:

Elsie Björklund (formand)
Kim Pedersen (kasserer)
Steffen Lyng Sørensen (sekr.)
Hans Olsen
Ole Hansen
Suppl.: Bodil Møller
Jens Bjerre Tybjerg

>>>> 000 <<<<

Udgivere:
Lokalhistorisk Arkiv og Lokal-
historisk Forening.

Kommende arrangementer:

Torsdag d. 6. marts kl. 1930:
Årsmøde på Biblioteket.
Efter den officielle del af mødet
vil Søren Kæregaard vise dias-
serien "Op og ned ad Adelgade
ca. 1900".

Arkivets åbningstider:
Hver mandag fra kl. 17.00 -
19.00 og den første lørdag i
hver måned fra 10.00 - 12.00

Kommende Arrangementer:

Tirsdag d. 4. marts kl. 19.30:
Dyrlæge Niels Beck fortæller
om romanske kirker.

Tirsdag d. 8. marts kl. 19.30:
H. Jeppesen fra Handels- og
Søfartsmuseet fortæller om
skibsbevaring.

Søndag d. 25. maj: Bevarings-
foreningens tur til Holmen.
Ca. en uge før vil der blive holdt
et orienterende møde om
Holmen.

Lokalhistorisk Forenings generalforsamling d. 28.01.1997

Mødet blev holdt på Abildhøjskolen. Knud Skovbæk blev valgt til som dirigent.

Formanden kunne i sin beretning gøre opmærksom på, at foreningen til næste år kan fejre sit 10-års jubilæum. Året 1996 havde budt på foredrag af Niels Chr. Pedersen om skovrider Rosthøj og husflidsskolen, og en aften om "De finske børn i Præstø". En sommertur til København med besøg på Uhedsmuseet, Kastellet, Rosenborg og Mindelunden. Efterårsturen, arrangeret af Bevaringsforeningen gik til Sorø og Sorø Akademi. Efterårets foredrag drejede sig om nye metoder inden for marinearkæologi ved Ole Grøn.

Formanden mindedes foreningens afdøde kasserer, Søren Laursen, og fortalte om de problemer, der opstod ved kassererskiftet.

Kassereren fremlagde regnskabet, der godkendtes. Der var et uforklarligt overraskende på 1860 kr. Bestyrelsen indrømmede, at det var uheldigt, at der ikke var foretaget revision ved kassererskiftet. Kassereren fremlagde budgettet som godkendtes. Der blev foreslået uændret kontingent (75 kr.). Blev vedtaget.

Arbejdsplanen, som formanden fremlagde, omfatter foreløbig to foredrag i foråret: Dyrklæge Beck om romanske kirker og Hans Jeppesen om skibsbevaring. Forårsturen arrangeres af Bevaringsforeningen og kommer til gå til Holmen.

Der var ikke indkommet forslag til behandling på generalforsamlingen. Valg af bestyrelsesmedlemmer: Ole Hansen og Steffen Lyng Sørensen genvalgtes. Kim Pedersen nyvalgtes. Til suppleanter valgtes Bodil Møller og Jens Tybjerg. Til revisorer valgtes: Knud Skovbæk og N. Chr. Pedersen. Revisorsuppleant: Jørgen Dall.

Under eventuelt drøftedes bl.a. formålet med foreningens/arkivets blad. Aftenen sluttede med et miniforedrag om kalkmalerierne i Kongsted Kirke og en hurtig quizz.

LOKALHISTORISK FORENING FOR PRÆSTØ KOMMUNE

DRIFTREGNSKAB

INDTÆGTER

KONTO	KONTONAVN	ÅR TIL DATO	BUDGET 1996
101	KONTINGENTER	5775,00	6000,00
102	GAVER, BIDRAG	0,00	0,00
103	KAFFESALG	942,75	1500,00
104	ENTRE V/ FOREDRAG	0,00	0,00
107	RENTER, PROVISIONER	3,92	0,00
108	DIVERSE INDTÆGTER	0,00	0,00

INDDTÆGTER I ALT 6.721,67 7500,00

UDGIFTER

201	KONTINGENTER	249,00	300,00
202	GAVER, BLOMSTER	311,50	500,00
203	ANNONCER	000,00	300,00
204	KONTORHOLD	000,00	500,00
205	PORTOUDGIFTER	1596,25	1800,00
206	TRYKSAGER, FOTOKOPI	264,20	600,00
207	RENTER, GEBYRER	277,75	200,00
208	FORENINGSBLAD	844,40	1000,00
209	FOREDRAGSHONORAR	721,50	1300,00
210	UDFLUGTER	1345,00	1000,00
211	DIVERSE UDGIFTER, KAFFE	448,65	000,00

UDGIFTER I ALT 6.058,25 7500,00

NETTORESULTAT .663,42

801	KASSEBEHOLDNING	1942,75
802	CHECK KONTO 56011772	992,08
803	GIRO KONTO 7647255	3.218,96 (249)
	AKTIVER I ALT	6153,79

Ved revision af regnskabet er det konstanteret at der er indgået 18 600,00 kr. i kassen. Beløbet kan ikke dokumenteres ved bilag til kassebogen.

Det skal bemærkes at der midt i regnskabsåret, er sket et kassererskifte og der forefindes ikke dokumentation for kassebeholdningen ved overtagelsestidspunktet, hvorfor regnskabsårets første halvdel er rekonstrueret.

Regnskabet gennemgået, bilag forevist, kassebeholdning, check og giro afstemt og godkendt.

Roneklint den 21. januar 1997

Niels Chr. Petersen

Knud Skovbæk

Niels Chr. Petersen

Knud Skovbæk

Tragedien bag en fattig præst i Allerslev.

Fortsat fra sidste nummer.

I maj 1820 kom det næste økonomiske chok til den betrængte pastor Borchsenius. Han fik en meddelelse fra provsten om, at der påhvilede Allerslev sognekald en årlig afgift på 4 Rdl. i sølv til Stiftsbiblioteket i Roskilde. Han skriver til provsten: "At dette Bibliotek er til, og at det skal have indflydelse på mine Finantsers Forringelse, var mig hidtil ubekendt." Han anmoder derfor om at måtte slippe for denne udgift, da han ikke uden "et nødvendigt men vanskeligt Laan" kan skaffe penge til de talrige byrder, der hviler på embedet. Han fremhæver, at "Biblioteket i Roskilde ikke kan, formedelst min fjerne Afstand, være eller komme mig til mindste Nytte, men ved mine Udgifters Forøgelse snarere er mig til mere Skade end Gavn."

For at anskueliggøre for Cancelliet, hvor fortvivlede hans økonomiske forhold er, giver han en interessant, detailleret beskrivelse af sine indtægter og udgifter i året 1821. Denne sørgelige opgørelse ser således ud:

Alle mine Indtægter:

a. Tiende:

40 Tdr. Rug à 16 Rdl.	106 Rdl. 64 Sk.
106 - Byg à 2 -	212 - 00 -
85 - Havre à 9 -	<u>127 - 48 ---</u>

Udgjør 446 Rdl. 16 Sk.

b. Offeret 150 - 00 -

c. Smaaredsel 50 - 00 -

d. Forpagtningsafgift 130 - 00 -- '

Tilsammen 776 Rdl. 16 Sk.

Mine faste Udgifter:

1. Rest fra ifjor af Kgl. Skatter	34 Rdl. 60 Sk.
2. Kgl. Skatter iaar	167 - 00 -
3. Enkepension for sidste halvaar	42 - 48 -
4. Dito iaar	85 - 00 -

5. Rentepenge og Afdrag af en på Kaldet		
hvilende Gæld	18 -	00 -
6. Dito dito iaar	36 -	00 -
7. Rentepenge til Creditkassen	11 -	00 -
8. Landemodsudgifter	8 -	62 -
Udgjør i Sølv	402 Rdl.	70 -
Hertil Qartalsvis	100 Rdl.	00 -
Udgjør i Sedler	503 Rdl.	45 Sk.
9. Rentepenge af min Gæld	84 -	00 -
10. Folkeløn	150 -	00 -
11. Gaardens Vedligeholdelse	40 -	00 -
Udgjør	777 Rdl.	45 Sk.

Efter denne beregning havde pastor Borchsenius altså i året 1821 overhovedet intet som helst at leve af, men tilmed en underbalance på 58 øre. Han skriver derfor med rette:

"Da foranførte faste Udgifter saaledes opsluger alle mine visse og uvisse Indtægter, så beholder jeg ikke en Skilling til Købmanden, Skrædderen, Hjulmanden, Skomageren, Sadelmageren, Bødkeren, Smeden, Doktoren, Apothekerne. Endnu mindre faar jeg til at betale min Plukgæld 94 Rdl.. Under et saa stort Underforhold af Indtægter imod Udgifter vil den strengeste Økonomi dog komme tilkort. Det kan derfor ikke med Billighed bebreides mig, at jeg søger mig forskaanet for enhver nok saa liden Udgift".

Hertil kom, at han det aar ikke kunne finde nogen køber til sit tiendekorn. Han maatte derfor lade det ligge på loftet, hvorfra det kun kunne sælges til spotpris. Om han fik eftergivet de 4 Rdl. i sølv til Stiftsbiblioteket er ikke oplyst, men den usalige artillerihest, som vi fortalte om i sidste nummer, blev ved med at volde den arme præst kvaler. Endelig i 1825 fik han fat i en resolution fra 1801, som tydeligt viste, at det var herregården Oremandsgård, der skulle holde hesten og ikke Allerslev præstekald.

Efter en Forordning af 1822 skulle præsterne indgive anmeldelse til Amtmanden om løsgængerier. Efter pastor Borchsenius' opfattelse måtte

der ved en løsgænger forstås "enhver af Bondestanden, der ei er Gaardbruger, Boelsmand eller Husmand, ei heller er gift eller ernærer sig ved bestandig Dagleie, eller underhoder sig ved at drive Haandværk". Hvis hans opfattelse var rigtig, måtte betegnelsen "Løsgænger" passe i følgende tilfælde:

"Ved Skiftetid, November 1822, ankom fra Beldringe Sogn til *Hans Storms* Enke i Tjørnehoved et Fruentimmer, der under Foregivende at være Stedets Tjenestepige, lader mig med største Grund formode, at hun lever i aabenbart Skørlevned med bemeldte Enkes fjollede Søn, som i hende er bleven til Galskab forelsket. Denne Dame er forsynet med tvende og muligen med flere udenfor Ægteskab avlede Børn, som hun agter at bringe sin fjollede Elsker og Sognet til indbringende Medgift. Lovbestemt Skudsmaal er - uagtet min Anmeldelse herom til Stedets Politimester - mig endnu ikke af hende forevist. - Paa Fattigvæsenets Vegne og til dets Tarv i Fremtiden maa jeg ønske hende enten tilbage til det Sogn, hvorfra hun er kommen, eller i en anden sædelig og fast Tjeneste."

"Ovennævnte Enkes Søn, *Peder Nielsen*, maa ligeledes regnes for Løsgænger. Denne Herre, fjantet i Sindet og foregivende svag paa Legemet, har ved Opholdet hos sin Moder fundet det mageligere at søge sit Underhold ved lidt Fiskeri paa Stranden end ved Bondearbejde, hvori han aldeles ingen Øvelse har søgt at erhverve sig. - Afskediget ifjor som uduelig til Krigstjeneste, hvortil han var indkalden, falder Tiden ham lang. Denne agtede han, - uden fast Bopæl og uden grundet Udsigt til at kunne, ved sine magelige Hænders Gjerning, forskaffe sig og Familie Livets Fornødenheder - forkortet ved at indlade sig i Ægteskab med foranmeldte dydige Dame. Hindret heri lever han med foregivne Tjenestepige i den Forbindelse, der i en ordnet Stat næppe finder Lovens Tilladelse eller Beskyttelse. Skal dette Onde, - som det efter min, maaske feilende Overbevisning bør - med Rod oprykkes, da skønnes ikke rigtigere, end at hans Madonna bør udfeies og han tilpligtes at tage Tjeneste som Rygter, og hans sygelige og gale moder antages til behørig Forsørgelse af Sognets Fattigvæsen."

Forøvrigt fik pastor Borchsenius flere af sine anmeldelser om løsgængere underkendt af amtet. Han havde således anmeldt Ole

Pedersens datter Kathrine i Tjørnehoved som løsgænger, fordi hun "under Navn af Skrædderpige har behaget at tage ophold hos sine fattige Forældre." Ligeledes havde han anmeldt Johan Gjelds datter Stine i Tørnehoved, "der efter sidste Skiftetid har behaget at indquartere sig i Niels Kulds øde Gaard fra Allersløv. Saavidt jeg skønner er Lyst til Magelighed ene Grunden til denne af hende valgte Stilling." Det forkom amtet, at pastor Borchsenius ikke havde gyldig grund til at betragte disse to kvinder som "Løsgængere", og det tilskrev derfor birkedommer Møller i Præstø om at undersøge sagen nærmere. Denne indhentede da oplysning hos sognefoged Rasmus Jørgensen som meddelte: "at ingen af de to Fruentimmere kunne betragtes som Løsgængere. Cathrine Olsdatter var hjemme hos sine Forældre som syg og sengeliggende, og Stine Johansdatter kunne ikke påtage sig Tjeneste, hvor strengt Arbejde fordredes. Derfor havde hun påtaget sig Tilsyn med en Gårds Kreaturer på Oremandsgaard Gods, hvor fæsteren Niels Hemmingsen Kull er udsat af Herskabet." I henhold hertil mente amtet, at de pågældende ikke kunne betragtes som løsgængere.

Nu blev Borchsenius vred på amtet og sendte det en temmelig skarp skrivelse i maj 1829. Det var aldeles ikke nødvendigt, at Catrine Olsdatter opholdt sine hos sine forældre, "Hendes Skrædderi betyder aldeles intet, og hendes Hang til urosværdig Magelighed og Forældrenes utidige, dem selv og Datteren forarmende, Kjællingeri, ere - saavidt min Overbevisning strækker sig - de eneste Aarsager til dennes Hjemmeværen, der næppe vil ophøre, førend Mester Armod og Hunger drive hende for sildigt på Døren." Pastor Borchsenius mente, at Stine Johansdatter ligeledes var udpræget Løsgænger. Hendes Foregivende, at hun arbejdede på den øde gård, var "tomme Udflugter og Spilfægteri". En erfaren læge ville snart opdage, at hendes foregivne svagelighed kun bestod i "fornem Magelighed", som hun havde fået smag på, da hun var husholderske hos skovrideren. Pastor Borchsenius sluttede sin skrivelse med, at når hans anmeldelse om løsgængere ingen virkning havde, så havde han hverken tid eller lyst til at spille tiden med anmeldelse, der kun var "en tom Formalitet".

I året 1831 herskede der i Allerslev og omliggende sogne en farlig epidemi. På givne foranledning indgav pastor Borchsenius indberetning herom til regimentskirurg *van Deurs*. Epidemien kom formentlig fra Jungshoved sogn, hvor den en tid rasede heftigt. Den kom til Allerslev i august 1831. Lægen erklærede det for "en galdeagtig Nervefeber, som hos adskillige af de angrebne fik Navnet Tyfus". - Den ytrede sig ved "heftig og vedvarende Hovedpine, spontane Brækninger og voldsomme Diarrheer." Antallet af syge var midt i august 150 både unge og gamle. "Imod Slutningen af September sagtnedes Sygdommens Udbredelse, der hos ikke faa endte sig med en hist og her vedvarende Svækkelsesfeber, der desværre hos adskillige fik en sørgelig Næring ved de, under Efteraarets ublide Vejrligt, beordrede høist ubeleilige Strandvagter, der til største Uheld skulle udføres just om Natten". Antallet af fuldkomment helbredte kan Borchsenius ikke angive med nøjagtighed. "Ved den tilsendte Læges, Bataillonskirurg *Wibergs* ædle Omhu og Bistand blev største Delen af de syge reddere for det første fra Dødens aabne Svælg. Men adskillige af de angrebne - henved en Snes - laborere endnu af ustandselige Vexelfebre, der hos enkelte er ledsaget med Vattersot, som uden Tvivl tidligere eller senere bliver en sikker Pind til disses Ligkiste." Den 25. august indtraf det første dødsfald "med en gammel Drukkenbolt," og til 1. december døde af mandkøn 26, af kvindekøn 20. "Af disse var nogle henved 80 Aar og 29 over 50, men alle angrebne af Epidemien."

I Jungshoved sogn blev sognepræsten *Jørgensen* selv angrebet af sygdommen. I den anledning udsendte provsten *Tage Müller* i Stege en skrivelse til herredets præster med opfordring til "at assistere den syge Embedsbroder". Han oplyser: "At flere lig er blevne henstaaende utildækkende i Gravene, paa Grund af manglende gejstlig Betjening". Provsten slutter sin skrivelse: "I tvingende Nødstilfælde vil det, som en Undtagelse fra Reglen, formentlig kunne tildeles Skolelærerne at forrette Jordpaakastelsen."

Kilde: Artikel af Henning Jensen i Årbog fra 1924 for Historisk Samfund for Præstø Amt.

HVORDAN PRÆSTØ FIK SIN "LIDO"

Fra Poul Rytter, Egelyvej 5A har vi modtaget følgende:

Lods Peter Elmues beretning om sandstrandens tilblivelse omkring 1937:

Undertegnede var på et møde på Hotel Danmark og sad sammen med bl.a. borgmester Otto Madsen og et par turister. Turisterne omtalte Præstø med alle de naturskønheder, de så her i det lille idylliske Præstø; men den ene sagde, at her manglede en bade- og sandstrand. Her var nok en badeanstalt, men der manglede et sted for de badende at ligge og tage solbad efter badet.

I flere byer havde kommunen lavet en kunstig badestrand. Hertil bemærkede jeg, at det også kunne laves her ret ned foran Hotel Frederiksminde. Borgmesteren spurgte, hvordan det kunne lade sig gøre. Hertil svarede jeg: "Vi har i sejløbet imellem Holmene et hjørne, hvor det er vanskeligt at få større skibe til at svinge uden at risikere at tørne mod grunden af renden modsides, da sejløbet bare har en bredde af 25 meter. Jeg foreslog at grave det hjørne af Middelgrunden, og da havbunden er grus, kan det sejles ind til havnen, og derved opnås to fordele. At havbunden var sand, vidste jeg, da grunden var tør ved vestlig storm.

Jeg havde min serviet og tog den og tegnede hjørnet. Madsen slog den tanke væk, da det var uøkonomisk; et sådant fortagende. Der gik så en månedstid, og jeg blev anmodet om at komme derind (til Præstø. red.), da "Havneudvalget ville høre nærmere om sagen "Badestrand". På mødet var der andre ting, der først blev talt om, og så sagde borgmesteren, om jeg ville give udvalget en nærmere forklaring om en kunstig badestrand; - som jeg gjorde -. Jeg blev spurgt, om der på hjørnet var sand i havbunden. "Nej, det er der ikke - men der er grus". "Ja, men" sagde de, "det er sand, vi skal have". "Først et underlag grus", sagde jeg, "og så sand oven på. Men en muddermaskine ville blive meget dyr".

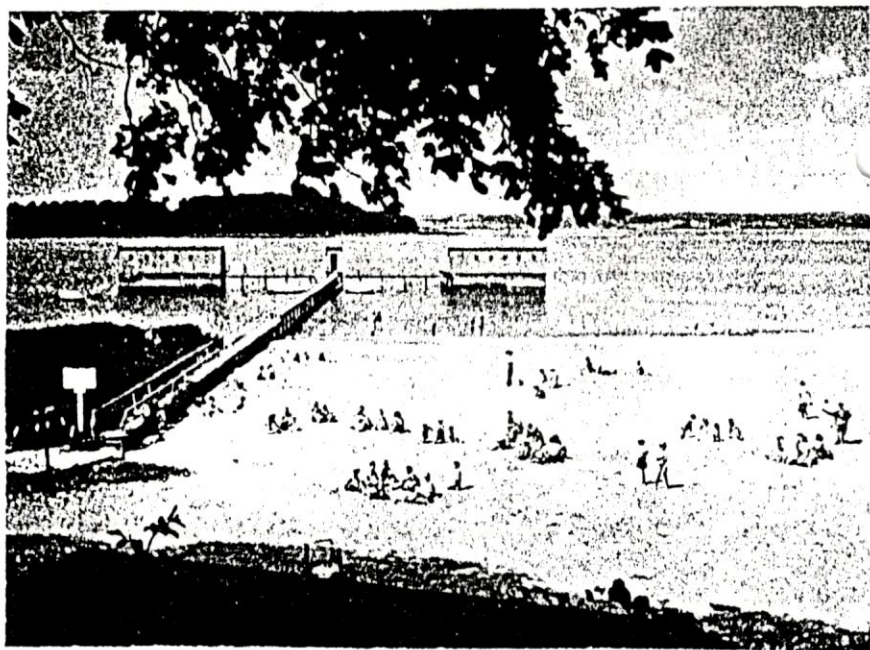
Et firma, jeg har kendskab til, er Brødrene Jensen fra Bogø. De graver med en grabbe, tager det ombord og sejler det det sted hen, hvor det skal fyldes op og losses det op; og her er havnen nævnt, og så køres det oplossede hen til stranden. Da der her om vinteren er en del arbejdsløse, vil det ikke have nogen vanskeligheder. "Men", sagde jeg, "vi må først undersøge, om havbunden er ren grus". Det blev vedtaget, at jeg og murermester Viggo Poulsen (som var byrådsmedlem) skulle sejle ud og med et bor bore ned i havbunden, og det viste sig, at det var grus, og en spandfuld tog Poulsen med ind til havneudvalget og viste dem en prøve a bunden. Der gik nogen tid, byrådet skulle jo også tage stilling til forslaget om det økonomiske ved gravningen.

Derefter henvendte udvalget sig til Brødrene Jensen, Bogø og fik et overslag over arbejdets udførelse. Jeg husker ikke, hvor meget det ville koste, men det blev vedtaget, at lade Brødrene Jensen fjerne det hjørne, og når gravebåden var lastet, losse det på havnen. Men udvalget ville hellere slå en midlertidig bro ud til badehusene, hvor så gruset blev hældt op i trillebører og kørt ind på stranden, dog måtte gravebåden grave så langt ind, at den kunne komme ind med gruset til broen, og det varede kun et par dage, så var det klarer. Men selvfølgelig skulle overfladen være sand. Her kunne jeg henvise til, at ved den første Tokost, var der rent sand i havbunden, og da hjørnet også der var et skarpt hjørne, ville det også være et plus begge steder.

Arbejdet blev begyndt omkring November og var færdigt til sommeren. Urligvis synker en sådan belægning noget første år, og der er gravet sand af havnens egen båd "Pluto", som ved bygningen blev installeret med grabbe og spil, så det blev klarer på en billig måde, og herefter har sandstranden ligget til megen glæde ikke alene for byen, men også for de mange turister og børn, der ligger og tager solbad. Her i sommeren 1973, i den dejlige varme sommer, har jeg talt op til hundrede om dagen.

Sandstranden er blevet et plus for byen og dens turister.

Præstø den 3.12.1973. P. Elmue.

PRÆSTØ

Præstø Fjord er et hyggeligt, kønt og morsomt Badested. Øst for Havnen er et stort Terræn fyldt op med Sand til en ypperlig Sol- og Badestrand; og ingen vilde Bølger og farlige Revler og Sug sætter de Badendes Liv i Fare.